

Розвиток історіографії контррозвідувального забезпечення Сил територіальної оборони ЗС України: аналіз важливих джерел та тенденцій

Піцун Ігор Дмитрович¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.11.2022	Право	355.401

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8375984>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Становлення системи територіальної оборони в Україні розпочалося у 1993 році і пройшло складний шлях розвитку протягом років незалежності, а нині триває в умовах збройної агресії. Розуміння історії контррозвідувальної діяльності спецслужб може допомогти підготувати професіоналів із спеціального захисту та розвідки, що є критичним для національної безпеки, особливо в сучасних умовах. Метою дослідження був аналіз основних джерел, які пов'язані з розвитком контррозвідувального забезпечення Сил територіальної оборони Збройних сил України та визначення основних тенденцій у цьому напрямі. В ході дослідження було з'ясовано, що територіальна оборона України є невід'ємною частиною загальної оборони держави і передбачає спільну діяльність різних суб'єктів територіальної оборони України, включно з цивільними, військовими та спеціальними заходами в мирний час і в особливий період, з метою забезпечення захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності країни. Історичний досвід створення та розвитку територіальної оборони підтверджує, що її завдання за обсягами, характером і методами виконання не були сталими. Вони зазнавали змін, зокрема щодо способів ведення військових дій. Було проаналізовано основні зміни в завданнях Сил територіальної оборони, які пов'язані з контррозвідувальною діяльністю, у різні проміжки часу. Розглянуті аспекти походження методів контррозвідувальної діяльності свідчать, що спеціальні методи як розвідування, так і пізніше контррозвідування, в різних формах використовувалися з давніх часів. Наприклад, у період діяльності Української народної республіки аналоги сучасних спецслужб застосовували такі методи, як агентурна інфільтрація та оперативна дезінформація. Було зазначено, що для забезпечення стабілізації ситуації та надійного функціонування державних і місцевих органів влади, а також для запобігання ескалації внутрішнього збройного конфлікту та його переростання в регіональну війну, проводяться заходи щодо посилення захисту державного кордону. Важливим аспектом є те, що на сьогодні в цих заходах активну участь беруть і Сили територіальної оборони України, застосовуючи різні методи контррозвідувальної діяльності для виконання відповідних завдань. Загалом розуміння історії та основних аспектів розвитку контррозвідувального забезпечення Сил територіальної оборони ЗСУ є критичним для

¹ Національна академія Служби безпеки України Навчально-науковий інститут державної безпеки, 03066, Україна, м. Київ, вул. Максимовича, 22, <https://orcid.org/0000-0003-4400-5463>

забезпечення національної безпеки та обороноздатності України в сучасних умовах воєнного стану.

Ключові слова: контррозвідувальна діяльність, національна безпека, українські війська, Сили територіальної оборони ЗС України, тенденції розвитку.

Development of the historiography of counterintelligence support of the Territorial Defense Forces of the Armed Forces of Ukraine: analysis of important sources and trends

Annotation. The formation of the Territorial Defense system in Ukraine began in 1993 and went through a difficult path of development during the years of independence, and continues to this day under conditions of armed aggression. Understanding the counterintelligence history of the respective forces can help prepare professionals for special protection and intelligence, which is critical to national security, especially in today's environment. The purpose of the study was to analyze the main sources related to the development of counterintelligence support of the Territorial Defense Forces of the Armed Forces of Ukraine and to identify the main trends in this direction. In the course of the study, it was found that the territorial defense of Ukraine is an integral part of the general defense of the state and involves the joint activity of various subjects of the territorial defense of Ukraine, including civil, military and special measures in peacetime and special periods, in order to ensure protection sovereignty, territorial integrity and inviolability of the country. The historical experience of the creation and development of territorial defense confirms that its tasks regarding the scope, nature and methods of implementation were unstable. They underwent changes, in particular, in relation to the methods of conducting military operations. The main changes in the tasks of the Territorial Defense Forces, which are related to counterintelligence activities, in different periods of time were analyzed. The studied aspects of the origin of the methods of counterintelligence activity show that both with the phenomenon of intelligence and later counterintelligence, special methods of this activity in various forms have been used since ancient times. For example, during the period of activity of the Ukrainian People's Republic, analogues of modern special services used methods such as agent infiltration and operational disinformation. It was stated that in order to ensure the stabilization of the situation and the reliable functioning of state and local authorities, as well as to prevent the escalation of the internal armed conflict and its development into a regional war, measures are being taken to strengthen the protection of the state border. An important aspect is that today, the Territorial Defense Forces of Ukraine take an active part in these activities, implementing various methods of counter-intelligence activities to fulfill the relevant tasks. In general, an understanding of the history and main aspects of the development of the counterintelligence support of the Territorial Defense Forces of the Ukrainian Armed Forces is critical for ensuring the national security and defense capability of Ukraine in modern conditions of martial law.

Keywords: counterintelligence activities, national security, Ukrainian troops, Territorial Defense Forces of Ukraine, development trends.

Вступ

Після проголошення незалежності України почалася активна процедура створення та розвитку національних спецслужб. Це було обов'язковим компонентом формування сучасної держави, яка має на меті забезпечення національної безпеки, що є однією з центральних проблем, на вирішення якої держава спрямовує значні ресурси та увагу. За своєю сутністю національна безпека являє собою складний та багатогранний феномен, який вимагає впровадження відповідних заходів, зокрема щодо оборони та безпеки, у

різних сферах та аспектах суспільного життя. Особливий акцент слід робити на забезпеченні недоторканності та територіальної цілісності держави, оскільки територія є її матеріальною основою та невід'ємним складником, без якого існування держави неможливе.

Громадянське суспільство України і всього світу стикається з новими викликами в контексті війни і приймає нові ролі та обов'язки. Ці виклики вимагають глибокого аналізу й вивчення філософських та історичних аспектів, а також юридичних і психологічних чинників, які впливають на подальший розвиток України як держави.

Розвиток історіографії контррозвідувального забезпечення Сил територіальної оборони Збройних Сил України є важливим аспектом вивчення історії української оборони та спеціальних служб. Заснування Сил територіальної оборони (ТрО) України відбулося у 2014 році після початку російської збройної агресії проти України, і ця нова військова гілка потребує вивчення та аналізу своєї історії, включно із контррозвідувальною діяльністю. Це питання ще не було достатньо досліджене вітчизняними авторами, через події, які внесли свої корективи в діяльність Сил ТрО, а саме через повномасштабне вторгнення РФ на територію України. Проте в деяких працях розкрито питання структури Сил ТрО, їхніх завдань та особливостей здійснення контррозвідувальної діяльності. Так, С. Сегеда та В. Машталір розглянули територіальну оборону України як феномен національної військової історії. У своєму дослідженні вони зазначили, що у 2022 році територіальні загони стали чинником, який завадив російській федерації втілити свої плани щодо окупації України [12].

О. Пелюх розглянув генезу методів контррозвідувальної діяльності Служби безпеки України та виокремив етапи їх становлення й розвитку. Досліджені автором аспекти формування методів контррозвідувальної діяльності переконливо показують, що спеціальні методи розвідування, а відтак і контррозвідування в різних формах використовувалися ще в давнину [7].

Р. Марцінків розглянув особливості організації та діяльності Служби безпеки Організації Українських Націоналістів, що є аспектом контррозвідування іншого історичного періоду. Він визначив основні етапи діяльності СБ ОУН і її методи роботи, зокрема щодо залучення жінок до агентурної мережі для збору інформації [4].

Т. Жук зробила висновок, що контррозвідувальні органи нині посідають одне з провідних місць у секторі безпеки, хоча їхня робота часто відбувається в тіні для досягнення максимальної ефективності. Організаційно-правові основи їхньої діяльності поки не є ідеальними, але важливо розуміти, що сучасна контррозвідка України пройшла довгий шлях становлення і зараз перебуває на етапі утвердження своєї функціональності [1]. В. Павленко зробив аналогічний висновок і зазначив, що забезпечення й захист державного суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності відіграють важливу роль у роботі державної влади і залишаються актуальною проблемою сучасної міжнародної політики. Саме через це створення та здійснення контррозвідувального захисту стає надзвичайно важливим аспектом безпеки [6].

На думку П. Щипанського та інших науковців, урахування історичних контекстів, вивчення досвіду сучасних країн – членів НАТО та ЄС, а також внутрішнього національного досвіду допоможе визначити правову базу для організації територіальної оборони в Україні, яка враховує особливості сучасних воєнних конфліктів [13].

С. Янюк вважає, що контррозвідка є одним із складників сфери військової безпеки та територіальної оборони. У контексті оборони держави важливим є розуміння та аналіз досвіду зарубіжних країн у регулюванні й забезпеченні безпеки на їхній території, зокрема контррозвідувальні аспекти [14].

Мета статті – проаналізувати історіографію, пов'язану з контррозвідувальним забезпеченням Сил територіальної оборони Збройних Сил України, виявити важливі джерела та тенденції розвитку цих формувань.

Завдання статті охоплюють: 1) проведення огляду та аналізу історіографії щодо контррозвідувального забезпечення Сил ТрО ЗСУ; 2) виявлення релевантних наукових досліджень цієї теми; 3) висвітлення важливих тенденцій та проблем, що виникають у дослідженні контррозвідувального забезпечення.

Матеріали та методи. Для проведення аналізу розвитку історіографії контррозвідувального забезпечення Сил територіальної оборони ЗСУ були використані методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. Метод аналізу використовувався для вивчення окремих джерел, публікацій, документів та спрямовувався на розкриття структури, змісту, ключових аспектів розвитку контррозвідувального забезпечення. Метод синтезу був використаний для об'єднання та узагальнення даних, отриманих з різних джерел. Для встановлення паралелей між різними періодами розвитку контррозвідувального забезпечення Сил ТрО України був використаний метод порівняння. Метод узагальнення дав змогу сформулювати висновки щодо розвитку історіографії контррозвідувального забезпечення Сил територіальної оборони ЗСУ та виділити ключові тенденції та важливі аспекти цієї галузі.

Результати

Контррозвідувальне забезпечення являє собою комплекс заходів з контррозвідувальної діяльності, зокрема різноманітні контррозвідувальні, пошукові, режимні, адміністративно-правові та інформаційно-аналітичні заходи. Ця система націлена на захист державної безпеки України, охоплює запобігання загрозам, своєчасне їх виявлення і нейтралізацію або мінімізацію ризиків державної безпеки та виконується постійно [1]. За своєю суттю контррозвідувальна діяльність є стратегічним інструментом національної безпеки та проводиться з метою:

- виявлення;
- оцінки;
- нейтралізації;
- використання зовнішніх загроз.

На сьогодні в Україні організаційні аспекти контррозвідувальної діяльності регламентуються Законом України «Про контррозвідувальну діяльність». Ця чинна нормативна база визначає комплексну сутність контррозвідкування як спеціального виду діяльності, спрямованої на забезпечення державної безпеки. У пункті 2 статті 6 цього Закону визначено, що однією з форм контррозвідувальної діяльності є захист органів державної влади, розвідувальних та правоохоронних органів, а також охорона державної таємниці. Окрім того, ця діяльність охоплює забезпечення безпеки інформаційного, економічного, науково-технічного потенціалу, оборонно-промислового і транспортного комплексів та їх об'єктів, національної системи зв'язку, Збройних сил України та інших військових формувань, створених згідно з законодавством України, а також військово-технічного співробітництва та дотримання міжнародних режимів нерозповсюдження [8].

У сучасних умовах військова контррозвідка, що діє як окремий функціональний підрозділ у Центральному управлінні Служби безпеки України, виконує весь спектр завдань, характерних для СБУ. Її приналежність до національної спецслужби дає їй змогу успішно співпрацювати з іншими структурними підрозділами Служби та досягати значущих результатів у всіх напрямках діяльності. Організаційна структура Департаменту військової контррозвідки Служби безпеки України побудована відповідно до сучасних вимог і потреб в галузі національної безпеки та оборони. Вона

повністю відповідає організаційній структурі Міністерства оборони та Збройних Сил України, а також інших військових формувань. Ефективність її роботи підтримується тісною співпрацею з органами державної влади, військовим управлінням, правоохоронними органами та іншими структурами сектору безпеки та оборони [3].

Територіальна оборона України є невід'ємною частиною загальної оборони держави і передбачає спільну діяльність різних суб'єктів захисту безпеки та оборони України, охоплюючи, зокрема, цивільні, військові та спеціальні заходи в мирний час і в особливий період з метою забезпечення захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності країни, особливо в районах поза зонами ведення бойових дій. Становлення системи територіальної оборони в Україні розпочалося у 1993 році і пройшло складний шлях розвитку протягом років незалежності, а нині триває в умовах збройної агресії. Протягом цього часу було проведено численні навчання та тренування з організації територіальної оборони та керування нею на всіх рівнях державного та військового управління, а також приймалися відповідні законодавчі акти та нормативно-правові документи. Важливо зазначити, що в процесі розвитку територіальної оборони погляди вищого керівництва держави на її сутність та завдання були різними [5].

Наприкінці 2014 року система територіальної оборони України, яку було створено відповідно до концепції 2011 року, зазнала певних змін. Підрозділи територіальної оборони, сформовані навесні та влітку 2014 року, увійшли до складу бригад Сухопутних військ як мотопіхотні батальйони.

За Законом України «Про основи національного спротиву» від 1 січня 2022 року були створені Сили територіальної оборони України. До цієї структури входить 25 бригад, які призначені для покриття окремих регіонів, загальною кількістю понад 150 батальйонів, що діють на рівні районів. Процес формування підрозділів Сил ТрО завершився до 15 лютого 2022 року [11].

Історичний досвід створення та розвитку територіальної оборони підтверджує, що її завдання за обсягами, характером і методами виконання не були сталими. Вони зазнавали змін, зокрема щодо способів ведення військових дій. Проте однією з основних функцій територіальної оборони завжди була охорона важливих об'єктів і комунікацій. З появою масових армій і розширенням територіального покриття воєнних дій, розвитком інфраструктури, застосуванням далекобійної артилерії та вдосконаленням методів проведення воєнних операцій стали набувати ще більшого значення збереження і нормальне функціонування об'єктів економіки, транспортної інфраструктури й систем управління для успішного проведення військових операцій [13].

Територіальна оборона сучасної України юридично була визначена після проголошення незалежності. Перша редакція Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року містила лише два коротких абзаци статті 17, у яких визначалося її створення з такими цілями, як захист державного кордону, морського узбережжя, острівних зон, важливих об'єктів і комунікацій від можливого нападу агресора, а також боротьба з його десантами та диверсійними групами і підтримання режиму воєнного стану [9]. Важливо зазначити, що на той час передбачалося, що територіальна оборона буде діяти і в мирний час, спільно з Національною гвардією України першого формування. Проте в редакції Закону від 21 листопада 1994 року згадка про діяльність територіальної оборони в мирний час була вилучена з тексту.

Починаючи з 2000 року організація територіальної оборони була зафіксована в статті 18 Закону «Про оборону України». Також з того часу було введено термін «особливий період», під час якого передбачалося функціонування територіальної

оборони. Варто зазначити, що цей нормативний акт пройшов понад двадцять редакцій, однак значних змін у визначенні територіальної оборони не відбулося [9].

Принципи, на яких ґрунтується побудова сучасної системи територіальної оборони України, наведено на рисунку 1.

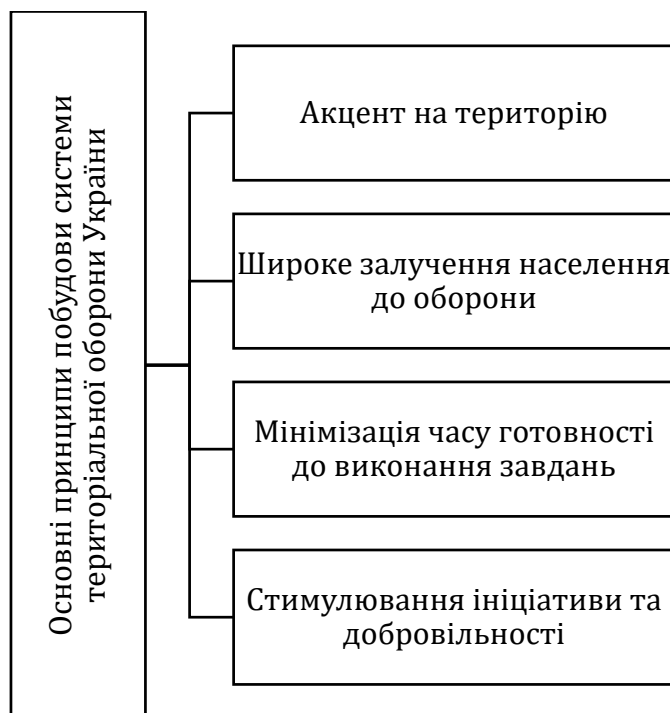

Рис. 1. Основні принципи побудови системи територіальної оборони України
Джерело: розроблено автором на основі аналізу джерела [15].

Нині в складі підрозділів Сил територіальної оборони Збройних Сил України, наріжну роль відіграє не лише піхота, а й механізовані групи, аеророзвідка, мінометні розрахунки, і здійснюється високоякісна підготовка саперів. За додатковою інформацією, у навчальних центрах Сил територіальної оборони проводять підготовку майже для всіх рівнів керівного складу, а також тренують капеланів та їхніх асистентів [12].

Протягом ХХ століття велика увага була приділена діяльності, пов'язаній з диверсіями та розвідкою, а також вивченню методів ведення партизанської війни. Це дало змогу розширити перелік завдань у сфері територіальної оборони, до яких увійшли зокрема:

- захист і оборона сухопутних ділянок державного кордону та морського узбережжя;
- забезпечення безпеки та оборони військових, промислових і транспортних об'єктів;
- протидія повітряним і морським десантам, а також диверсійно-розвідувальним групам противника.

Розширився також і обсяг завдань територіальної оборони, оскільки збільшилися загроза та ризик від зазначених видів діяльності противника, що напряду пов'язано з контррозвідуванням.

Початок ХХІ століття характеризується перетворенням суспільно-політичного явища війни. Класичний тип війни, у якій вирішальну роль відігравала збройна боротьба, поступово уступив місце гібридній війні. Ця зміна вплинула на розширення спектру завдань у сфері контррозвідувальної діяльності територіальної оборони, до яких було включено такі аспекти:

- охорона та захист державного кордону;
- забезпечення умов для надійного функціонування органів державної влади, органів військового управління та стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил);
- охорона та оборона важливих об'єктів і комунікацій;
- боротьба з диверсійно-розвідувальними силами, іншими агресивними військовими формуваннями та незаконними збройними групами;
- підтримання правового режиму воєнного стану [7].

Сили ТрО України відіграють важливу роль у процесі організації та виконання завдань оборони, які поряд із рухом опору та підготовкою громадян є складником національного спротиву в Україні.

Реальна загроза національній безпеці України, що виникла не без її участі та через попередню бездіяльність, примусила сучасне військово-політичне керівництво значно збільшити чисельність і значно покращити матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України порівняно з початком агресії у 2014 році. У цьому контексті важливу роль відіграли обласні та районні державні адміністрації (ОДА та РДА), створюючи, впроваджуючи та схвалюючи ефективний механізм морально-психологічного забезпечення та мотивації населення призовного віку до військової служби для формування підрозділів Територіальної Оборони України.

На початку війни було визначено завдання для Сил ТрО ЗСУ, які представлено на рисунку 2.

Рис. 2. Завдання Сил територіальної оборони ЗСУ на початок війни в Україні
Джерело: розроблено автором на основі аналізу джерел [11; 12].

Історичні аспекти контррозвідальної діяльності прикордонних органів та органів державної безпеки в Україні, зокрема трансформація відповідних підрозділів та зміна їх повноважень, що безпосередньо стосується дослідження контррозвідального забезпечення військ територіальної оборони, були розглянуті В. Тищуком [16]. До методів, які використовувалися українськими спецслужбами та прикордонними підрозділами в різні історичні періоди, ним було віднесено:

- метод захоплення військовополонених для допиту, який уперше згадується в літописах Київської Русі і використовувався переважно під час воєнних кампаній;
- перехоплення кореспонденції та зовнішній нагляд, які були найпоширенішими заходами під час російської окупації;
- агентурні заходи, які були закріплені в правовому полі під час перших військових сутичок за визволення та визначені відповідними положеннями щодо основних функцій Армійської спецслужби Української Народної Республіки;
- операційний нагляд та дезінформація, які використовувалися як Службою безпеки Організації Українських Націоналістів, так і радянськими службами державної безпеки [16].

Порівнюючи ці методи з методами контррозвідальної діяльності Служби безпеки Організації Українських Націоналістів, варто звернути увагу на те, як вони відрізняються за своєю спрямованістю. Винесення СБ ОУН смертних вироків особам, які співпрацювали з радянськими спецслужбами, не відповідає принципам гуманності і було зумовлене воєнними обставинами та бажанням захистити місцеве населення від впливу ворожих сил. Цей метод має більш жорсткий характер і відзначався особливою суворістю порівняно з іншими методами контррозвідальної діяльності [4].

Велика кількість країн – членів НАТО та ЄС розглядає можливість включення діяльності патріотичних сил опору до завдань територіальної оборони для успішного протистояння потенційній агресії. Серед цих завдань можуть бути такі:

- проведення диверсійних операцій в тилу противника з метою знищення або виведення з ладу його військових об'єктів;
- коригування ударів та артилерійської вогневої підтримки проти ворога;
- визволення заручників і військовополонених;
- дезорганізація діяльності окупаційних органів влади;
- проведення інформаційних кампаній серед населення на тимчасово окупованих територіях [14].

Урахування поряд із національним досвідом історичного досвіду організації територіальної оборони, а також сучасного досвіду країн – членів НАТО і ЄС може допомогти визначити правові основи для організації територіальної оборони України, адаптовані до особливостей сучасних воєнних конфліктів.

Для забезпечення стабілізації ситуації та надійного функціонування державних та місцевих органів влади, а також для запобігання ескалації внутрішнього (прикордонного) збройного конфлікту та його переростання в регіональну війну проводяться заходи щодо посилення захисту державного кордону. На сьогоднішні у цих заходах активну участь беруть і Сили територіальної оборони України [6].

У контексті дослідження історіографії контррозвідального забезпечення Сил ТрО ЗС України важливим є аналіз розвитку підходів та джерел, які формували класифікацію контррозвідальних заходів. Згідно з частинами 4 і 5 статті 8 Закону України «Про контррозвідальну діяльність» [8], ця класифікація передбачає поділ на гласні та негласні контррозвідальні заходи. Гласні контррозвідальні заходи орієнтовані на використання відкритих або офіційних методів та процедур у сфері гарантування державної безпеки.

Негласні контррозвідувальні заходи здійснюються з участю осіб, які ведуть конфіденційну співпрацю з контррозвідувальними органами й підрозділами, а також із використанням оперативних, оперативно-технічних та спеціальних сил і засобів. Порядок використання таких негласних методів та засобів під час проведення контррозвідувальної діяльності визначений Законом України «Про контррозвідувальну діяльність» і нормативно-правовими актами Служби безпеки України.

Отже, контррозвідувальний захист уповноважених органів передбачає використання як відкритих, так і конфіденційних методів і прийомів, які є таємними та не відомі іншим особам, з метою досягнення своїх цілей. Такий конфіденційний характер роботи в поєднанні з відповідними методами дає змогу ефективно протистояти загрозам національній безпеці, коли використання відкритих методів недоцільне. Зазвичай такі методи контррозвідувального захисту використовуються лише в ситуаціях, коли інші засоби досягнення цілей виявляються недостатніми. Важливо враховувати, що контррозвідувальний захист відбувається в рамках відкритого демократичного суспільства і може передбачати певний рівень гласності в проведенні такої роботи.

Різкі зміни в безпеці України останніми роками призвели до необхідності прийняття ключових документів, як-от нові версії Воєнної доктрини України та Стратегії національної безпеки, а також поставили на порядок денний питання реформування сектору безпеки та оборони України. Зміни також були важливими для органів військової контррозвідки (ВКР) Служби безпеки України, які відповідають за контррозвідувальне забезпечення Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України (ДПСУ) та інших військових структур, зокрема і Сил ТрО [15]. У зв'язку з цим було сформовано чітку структуру ВКР з урахуванням потреби ефективного розв'язання завдань, покладених на органи військової контррозвідки в сучасних умовах (рис. 3).

Головним способом здійснення контррозвідувального захисту Силами територіальної Оборони ЗСУ на сьогодні є проведення оперативно-розшукових заходів, перелік яких визначено відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [10]. Такі заходи – єдина можливість досягнення поставленої мети, яка є основним керівним принципом для спеціально уповноважених державних органів, що виконують контррозвідувальний захист. Ця мета закріплена в Конституції України та базується на ієрархії цінностей, у якій на найвищому рівні стоять інтереси та права людини і громадянина. Контррозвідувальний захист та оперативно-розшукові заходи в межах цієї системи виконуються задля забезпечення захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян, а також державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності України від злочинних посягань [2].

Висновки

Історичний досвід створення та розвитку територіальної оборони підтверджує, що її завдання за обсягами, характером і методами виконання не були сталими. Вони зазнавали змін, зокрема щодо способів проведення військових дій. Поступове збільшення кількості завдань Сил територіальної оборони ЗСУ свідчить про розширення повноважень відповідних сил у контррозвідувальній діяльності.

Досліджені аспекти походження методів контррозвідувальної діяльності вказують на те, що спеціальні методи розвідування, а відтак і контррозвідування в різних формах використовувалися з давніх часів. Наприклад, у період діяльності Української народної республіки аналоги сучасних спецслужб застосовували такі методи, як агентурна інфільтрація та оперативна дезінформація.

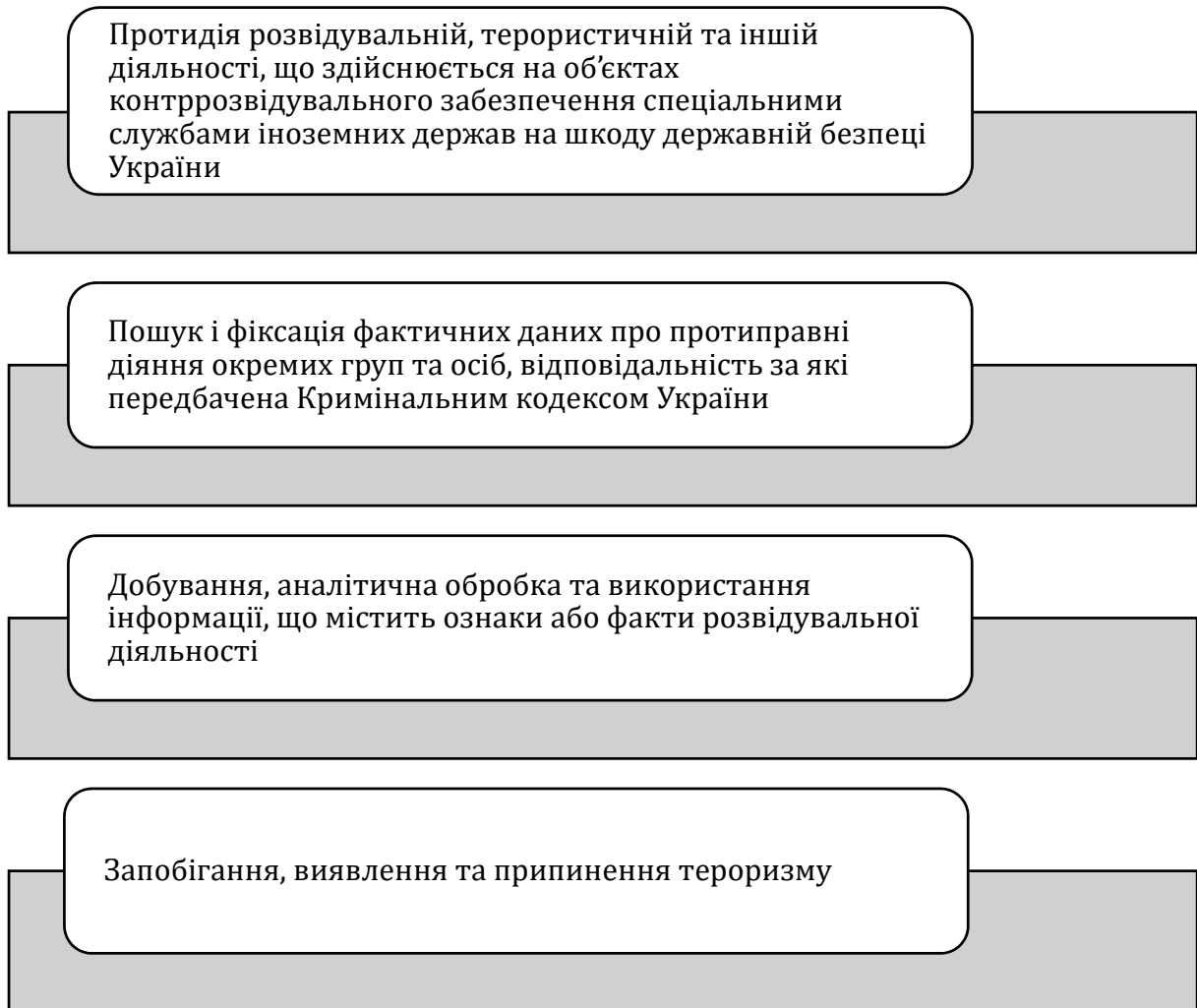

Рис. 3. Завдання органів військової контррозвідки

Джерело: розроблено автором на основі аналізу джерела [2].

Було зазначено, що для забезпечення стабілізації ситуації та надійного функціонування державних та місцевих органів влади, а також для запобігання ескалації внутрішнього збройного конфлікту та його переростання в регіональну війну, проводяться заходи щодо посилення захисту державного кордону. Важливим аспектом є те, що на сьогодні в цих заходах активну участь беруть і Сили територіальної оборони України, впроваджуючи різні методи контррозвідувальної діяльності для виконання відповідних завдань.

Загалом розуміння історії та основних аспектів розвитку контррозвідувального забезпечення Сил територіальної оборони ЗСУ є критичним для забезпечення національної безпеки та обороноздатності України в сучасних умовах воєнного стану.

Перспективи подальших досліджень можуть охоплювати подальше розширення та поглиблення аналізу історії контррозвідки в Україні, включно з періодами різних конфліктів і загроз для національної безпеки, а також аналіз сучасних тенденцій у контррозвідувальному забезпеченні, зокрема заходів щодо захисту від кіберзагроз, дезінформації, а також міжнародного співробітництва в цій сфері.

Список використаних джерел

1. Жук Т. І. Контррозвідувальні органи як складник системи суб'єктів сектору безпеки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 107–111. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.4.18> (дата звернення: 28.10.2022).
2. Кравченко Р. М. Органи військової контррозвідки України на сучасному етапі. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 листопада 2017 р.) : у 2 т. Київ: Національна академія прокуратури України, 2017. Т. 1. С. 232–234. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/af555a4a-0cc1-4d54-b091-54fe04c66085/content#page=232> (дата звернення: 28.10.2022).
3. Левченко С. Становлення військової контррозвідки Служби безпеки України: до 30-ї річниці створення. *Воєнно-історичний вісник*. 2021. Т. 42. № 4. С. 144–156. DOI: <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2021-42-4-144-156> (дата звернення: 28.10.2022).
4. Марцінків Р. Р. Специфіка розвідувальної та контррозвідувальної діяльності Служби безпеки Організації українських націоналістів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 54 (2). С. 116–120. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2020/12/No.54-2.pdf#page=116> (дата звернення: 28.10.2022).
5. Озерна І. Місце і роль територіальної оборони в обороноздатності держави в умовах воєнної агресії. *Приватно-правові та публічно-правові відносини: проблеми теорії та практики в умовах воєнної агресії* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 7 жовт. 2022 року). Кропивницький, 2022. С. 420–424. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/03/zbirnyk_konferencziyi_07_10_2022_karmushyna.pdf#page=420 (дата звернення: 28.10.2022).
6. Павленко В. П. Поняття та особливості контррозвідувального захисту державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності держави України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 7. С. 34–37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-7/7> (дата звернення: 28.10.2022).
7. Пелюх О. С. Методи контррозвідувальної діяльності Служби безпеки України: історичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 56 (2). С. 114–119. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2020/12/No.56-2.pdf#page=114> (дата звернення: 28.10.2022).
8. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 р. № 373-IV : станом на 24 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15/print> (дата звернення: 28.10.2022).
9. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII : станом на 03 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 28.10.2022).
10. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII : станом на 15 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 28.10.2022).
11. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX : станом на 12 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 28.10.2022).
12. Сегеда С., Машталір В. Територіальна оборона України як феномен національної військової історії. *Український історичний журнал*. 2022. № 4. С. 148–158. DOI: <https://doi.org/doi.org/10.15407/uhj2022.04.148> (дата звернення: 28.10.2022).

13. Щипанський П. В., Затинайко О. І., Павленко В. І. Визначення завдань територіальної оборони України з урахуванням історичних аспектів та досвіду держав-членів НАТО і ЄС. *Военно-прикладні питання системного аналізу та математичного моделювання*. 2020. № 2 (69). С. 122–126. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2020-2-69/122-126> (дата звернення: 28.10.2022).
14. Янюк С. Досвід зарубіжних країн у застосуванні механізмів державного регулювання територіальної оборони. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. № 4 (43). С. 97–106. DOI: <https://doi.org/10.33287/101913> (дата звернення: 28.10.2022).
15. Formation of the counter intelligence strategy of Ukraine: national and legal dimension / O. D. Dovhan et al. *World Journal of Engineering*. 2022. Vol. 19. No. 2. P. 230–237. DOI: <https://doi.org/10.1108/WJE-06-2021-0358> (дата звернення: 28.10.2022).
16. Tyshchuk V. Genesis of counterintelligence activities of border authorities and units of Ukraine. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2022. Vol. 27. No. 2. P. 87–98. DOI: <https://doi.org/10.56215/0122272.87> (дата звернення: 28.10.2022).